

01A Ústní lidová slovesnost (druhy, sběratelé, ohlasy) a vývoj české balady

Literatura (písemnictví) = texty (písemné záznamy).

Literatura odborná, umělecká, jednacím písemnictví.

Umělecká literatura * lidová slovesnost (písňe, pohádky, pověsti, přísloví...)

* texty umělé literatury (proza, poezie)

Nejstarší slovesné projevy (pravěk): magické obřady, magické průpovědi, zaklínadla, zaříkadla; později pranostiky, přísloví, pořekadla, výroční obřady, mýty

Ústní lidová slovesnost – folklor = slovesná kultura před vynálezem písma
tvorba lidu (dodnes)

Znaky: ústní tradování
anonymita autora
kolektivnost
variabilita

Žánry: lyrické písňe, balady, hrdinská epika, lidové pohádky, pověsti, prorocství, lidové drama; lidové písňe, vyprávění ze života, anekdoty; pololidová tvorba: kramářské písňe, knížky lidového čtení, interludia, písmácké zápisy, kroniky

Folklor vesnický a městský.

Zlidovělá tvorba: hlavně písňe.

Sběratelé lidové slovesnosti:

F. L. Čelakovský (slovanské národní písňe a přísloví)

K. J. Erben (české písňe, říkadla a pověsti)

B. Němcová (pohádky)

J. Š. Kubín (pohádky a vyprávění z Podkrkonoší)

J. Jindřich (písňe z jižních Čech)

F. Sušil, F. Bartoš, L. Janáček (moravské písňe)

J. Kollár, P. J. Šafařík (slovenské písňe)

Folklor ovlivnil i autory 20. stol., např. *V. Nezvala* a *J. Seiferta*.

Balada – lyrickoepická báseň s pochmurným dějem, rychlým dramatickým spádem a tragickým koncem.

- ✘ klasická – vliv lidové slovesnosti, nadpřirozené jevy, bytosti
- ✘ sociální – nositelem tragičnosti jsou společenské jevy

Evropské kořeny balady: balada villonská (u nás Nezval, Voskovec+Werich); anglické a skotské balady (Coleridge, Goethe, Čelakovský).

Česká balada:

F. L. Čelakovský – Ohlas písni českých
(Toman a lesní panna)

K. J. Erben – Kytice

J. Neruda – Knihy veršů (Dědova mísa, Před fortnou milosrdných), *Balady a romance*

P. Bezruč – Slezské písňe (Maryčka Magdonova, Bernard Žár)

J. Wolker – Těžká hodina (Balada o očích topičových, Balada o námořníku, Balada o snu, Balada o nenarozeném dítěti)

V. Nezval – Padesát dva hořkých balad věčného studenta Roberta Davida

M. Majerová – Havířská balada

I. Olbracht – Nikola Šuhaj loupežník, O smutných očích Hany Karadžičové

V. Vančura – Pekař Jan Marhoul, Markéta Lazarová

K. Čapek – Hordubal

J. Glazarová – Advent

J. Havlíček – Synáček

01B Základní tendence vývoje češtiny

Indoevr. jazyky

praslovanština – 2000 př. Kr. až 600 po Kr., je umělou rekonstrukcí (jery, nosovky, duál, sedm pádů, vid, dva min. č. – aorist a imperfektum)

staroslověnština – nejst. doložený spis. slov. jazyk, zapsaný Cyrilem a Metodějem na zákl. maked. nářečí stbulh. jazyka. Bohoslužebný jazyk. Konst.= Cyril sestavil písmo hlaholici, později vznikla cyrilice. Mezinár. jazyk vedle lat. a řečtiny. U nás 200 let – do 1097 v sázavském klášteře.

čeština – západoslovanský j., 10 mil., jako literární jazyk od 14. stol., dříve glosy, bohemika.

stahování *novaja-nová*,

zánik a vokalizace jerů

zánik nosovek

přízvuk na první slabice

délka samohlásek (má jen č.a sl.)

vznik ř a h 13. stol.

přehlásky *čáša-čieše, dušu-duši, mořóm-mořiem*

ztráta jotace *cěsta-cesta*

diftongizace 14.stol. *bóh-buoh, súd-saud*

monoftongizace 15. st. *uo-ú, ie-í viera*

úžení 15. st. *zelé-zelí*

změna téžeslabičného *aj-ej* 15. st.

zánik dvojného čísla

zánik aoristu a imperfekta, mizení přechodníků, plusquamperfektum

přenos koncovky *-m dělaju-dělám*, dnešní 4. a 5. tř. 15. st.

rozlišení životnosti mužského rodu- 16. st.

Od k. 13. st. spisovný a lit. jazyk, rozšiřování slovníku, prohlubování skladby, spř. pravopis

doba husitská – zlidověla, čtení bible, bohoslužba, Jan Hus, diakritický pravopis

humanistická čeština – vybroušený styl, obrazná pojmenování, vliv latiny ve skladbě, bratrský

pravopis, Bible kralická, Komenský

pobělohorská katastrofa, rozkolísání normy, emigrace, obrany

národní obrození – mluvnice, slovní zásoba, terminologie, nová č. lit.

doba samostatné republiky – do všech oblastí života